

Tale about love

Уарзондзинадыл аргъау

Сказка про любовь

Maria Batieva, Dargavs

Мария Батиева, с. Даргавс

1.1 **Вообщем иу чызг әмәе ләппу кәрәедзи уарзтой**
вобщем иу чызг әмәе ләппу кәрәедзи уарзт -ой
one girl and boy RCP love PST.TR.3PL

Well, one girl and a boy loved each other.

1.2 **Аәмәе ... чызг хъәздыг мад әмәе фыды чызг уыди**
әмәе чызг хъәздыг мад әмәе фыд -ы чызг уыд -и
and girl rich mother and father GEN girl be PST.INTR.3SG

And... the girl was the daughter of wealthy parents.

1.3 **Ләппу та уыди мәгуыр**
ләппу =та уыд -и мәгуыр
boy =CONTR be PST.INTR.3SG poor

And the boy was poor.

1.4 **Аәмәе фыд йәе чызгы нәе ләвәрдта уыцы мәгуыр**
әмәе фыд йәе= чызг -ы нәе ләвәрд -т -а уыцы мәгуыр
and father POSS.3SG= girl GEN NEG give TR PST.TR.3SG that poor

ләппуйән

ләппу -йән
boy DAT

But the father didn't give his daughter to this poor boy.

1.5 **Аәмәе ләппу та аенәуи нал йәд кодта**
әмәе ләппу =та аенәуи нал йәд код -т -а
and boy =CONTR ?? no.longer then do TR PST.TR.3SG

???

1.6 **Чызг дәр ай уарзта , ләппу дәр ай**
чызг =дәр =ай уарзт -а ләппу =дәр =ай
girl =PTCL =3SG.ENCL.GEN love PST.TR.3SG boy =PTCL =3SG.ENCL.GEN

уарзта

уарзт -а
love PST.TR.3SG

And the girl loved him, and the boy loved her.

1.7 **Фәләе мад әмәе фыд нәе ләвәрдтой мәгуыр ләгән**
фәләе мад әмәе фыд нәе ләвәрд -т -ой мәгуыр ләг -ән
but mother and father NEG give TR PST.TR.3PL poor man DAT

But the mother and the father didn't give [her] to the poor man.

1.8 **Стәй уәд , уже куы схъомыл ысты , уәд ләппу**
стәй уәд уже куы с- хъомыл ысты уәд ләппу
then then already if PV grown-up be.PRS.3PL then boy

загъта

загът -а
say PST.TR.3SG

Then, after they had grown up, the boy said:

2.1 –	Ницы пайда мын	ис	дәүәй	
	ницы пайда =мын	ис	дәүәй	
	nothing benefit =1SG.ENCL.DAT	EXST	you.SG.ABL	

There is no benefit to me from you.

2.2	Аәмә дам мәхі	дзәгъәл	хурхәй	марон	?
	әмә =дам мә= хи	дзәгъәл	хурх -әй	мар -он	

and =CIT POSS.1SG= REFL.GEN vain larynx ABL kill SBJV.1SG

And should I struggle in vain?

3	Мә йын	чызг	загъта	:
	мә =йын	чызг	загът -а	

and =3SG.ENCL.DAT girl say PST.TR.3SG

4.1 –	Аәз мой	наэ	сқәндзынән	
	әз мой	наэ	с- кән -дзынән	

I husband NEG PV do FUT.1SG

I will not marry.

4.2	Кәнәе ды	,	кәнәе 'ппындәр	не	сқәндзынән	,	зәгъгә
	кәнәе ды		кәнәе	не	с- кән -дзынән		зәгъ -гә

or you.SG or NEG PV do FUT.1SG say CONV

Either I marry you, or I do not marry at all.

5	Аәмә уәд ләппу афтә бакодта	
	әмә уәд ләппу афтә ба- код -т -а	

and then boy so PV do TR PST.TR.3SG

And then the boy did the following.

6 –	Аәмә дам ай		аскъәфон		зәгъгә
	әмә =дам =ай		а- скъәф -он		зәгъ -гә

and =CIT =3SG.ENCL.GEN PV kidnap SBJV.1SG say CONV

Let me, [he said] kidnap her.

7.1	Аәмә хъазттә		үыдысты	
	әмә хъазт -т -ә		үыд -ысты	

and dancing PL NOM be PST.INTR.3PL

And there was dancing.

7.2	Мә ләппу хъазты		кәронмә	бацыди	
	мә ләппу хъазт -ы		кәрон -мә	ба- цыд -и	

and boy dancing GEN end ALL PV go PST.INTR.3SG

And the boy came towards the end of the dance.

7.3	Аәмә ну хъәздыг	,	хъәздыгтә	йә	нымайгә	дәр
	әмә ну хъәздыг		хъәздыг -т -ә	=йә	нымай -гә	=дәр

and rich PL NOM =3SG.ENCL.GEN respect CONV =PTCL

наэ кодтой

наэ код -т -ой

NEG do TR PST.TR.3PL

The rich people did not respect him.

7.4	Мәғуыр ләджы		фырт	үыдис	,	әмәе	йә
	мәғуыр ләдж -ы		фырт	үыд -ис		әмәе	=йә

poor man GEN son be PST.INTR.3SG and =3SG.ENCL.GEN

уыдон **нымайгæ** **дæр** **нæ** **кодтой**
 уыдон нымай -гæ =дæр нæ код -т -ой
 DemDist.PL.NOM respect CONV =PTCL NEG do TR PST.TR.3PL
 He was a poor man's son, and they did not respect him.

7.5 Амæ иу фарс лæууыди **стæй**
 амæ иу фарс лæууыд -и стæй
 and one side stand PST.INTR.3SG then

Then he stood at the side.

8.1 Уæд уже чызг сæхимæ **цæуыныл** **куысти**,
 уæд уже чызг сæ= химæ цæу -ын -ыл куыст -и
 then already girl POSS.3PL= REFL.ALL go INF SUPER work PST.INTR.3SG
уæд уый дæр йæхи **раиу** **фарс** **кодта**,
 уæд уый =дæр йæ= хи ра- иу фарс код -т -а
 then DemDist.NOM =PTCL POSS.3SG= REFL.GEN PV one side do TR PST.TR.3SG
йе мбалимæ **аэмæ** **йæ** **аскъæфтой**,
 йе= мбал -имæ аэмæ =йæ а- скъæфт -ой
 POSS.3SG= friend COMIT and =3SG.ENCL.GEN PV kidnap PST.TR.3PL
чызджы, **йæ** **стæй** **ахастой** **йæ**, **аэмæ**
 чыздж -ы =йæ стæй а- хаст -ой =йæ аэмæ
 girl GEN =3SG.ENCL.GEN then PV carry PST.TR.3PL =3SG.ENCL.GEN and
дард дард кæдæмдæр
 дард дард кæдæм -дæр
 distant distant where INDEF

Then the girl was already going to go back hom, then he jumped to the side, with his friend, and they kidnapped her, the girl, and then ghey carried her somewhere far, far away.

8.2 Ничи сæ **зыдта**, **нæ** **сæ**,
 ничи =сæ зыд -т -а нæ =сæ
 nobody =3PL.ENCL.GEN know TR PST.TR.3SG NEG =3PL.ENCL.GEN

ссардта

ссард -т -а
find TR PST.TR.3SG

No one recognized them, no one found them.

8.3 Фæдисадтæ **дæр** **ацыдышты**, **мæ** **сæ**,
 фæ- дис -ад -тæ =дæр а- цыд -ышты мæ =сæ
 PV amazement NMLZ PL =PTCL PV go PST.INTR.3PL and =3PL.ENCL.GEN

не ссардтой

не ссард -т -ой
NEG find PL PST.TR.3PL

They chased them, but couldn't find them.

9.1 Мæ йæ **дард** **ранмæ** **ахастой**, **Кæсæгмæ**,
 мæ =йæ дард ран -мæ а- хаст -ой Кæсæг -мæ
 and =3SG.ENCL.GEN distant place ALL PV carry PST.TR.3PL Kabardian.region ALL

And they took her to a distant place, to Kabardia.

9.2 Амæ уым цардысты **чызг аэмæ лæппу**.
 амæ уым цард -ышты чызг аэмæ лæппу
 and DemDist.IN live PST.INTR.3PL girl and boy

And there the girl and the boy lived.

9.3	Гъемæ	чызг	æнкъард	кодта		уæдæй	йæ	мад		
	гъемæ	чызг	æнкъард	код	-т	-а	уæд	-æй	йæ=	мад
	so	girl	sorrow	do	TR	PST.TR.3SG	then	ABL	POSS.3SG=	mother

йæ **фыды** **тыххай**

йæ= фыд -ы тыххæй

POSS.3SG= father GEN for

And the girl since then missed her mother and her father.

9.4	йаа	...	лæппу	дæр	æндæр	уым	æнцон	нæ	уыдис
	йаа		лæппу	=дæр	æндæр	уым	æнцон	нæ	уыд -ис
			boy	=PTCL	other	DemDist.IN	comfortable	NEG	be PSTINTR.3SC

Well... for the boy it was also not easy.

"What if they kill me"- he was afraid of this, and they lived there.

And the rich man didn't want them to leave.

10.3 Амәүәл қызған афтаң зәғын

æмæ	уæд	чызg	-æн	аftæ	зæгъ	-ы
and	then	girl	DAT	so	say	PRS.3SG

And then he tells the girl so:

11 –	Æз	дам	дәм	уәдә-иу	йәд	кәнын	,	әмәе	дам
	æз	=дам	=дәм	уәдә =иу	йәд	кән -ын		әмәе	=дам
I	=CIT	=2SG.ENCL.ALL	so	=ITER	then	do PRS.1SG		and	=CIT
бәласмә	схил		,	мәнәе	къусы	дахицән		дон	
бәлас	-мә	с-	хил	-*0	мәнәе	къус -ы	дае=	-хицән	дон
tree	ALL	PV	crawl	IMP.2SG	there,that.is	cup INESS	POSS.2SG=	REFL.DAT	water
ахәсс			,	әмәе	мә	дам	кәд	куы	уыцы
a-	хәсс	-*0		әмәе	мә	=дам	кәд	куы	уыцы
PV	carry	IMP.2SG		and	and	=CIT	if	if	don
не	,	ркалай		гъе	уәд	дам	дае		аудадзынән
не	p-	кал	-ай	гъе	уәд	=дам	=дае	a-	уадз
NEG	PV	spill	SBJV.2SG	well	then	=CIT	=2SG.ENCL.GEN	PV	-дзынән
								let.go	FUT.1SG

кәннодә на

кæннодæ на

otherwise PRED.NEG

"I will do it to you like this, you climb the tree, here is water for you in a cup, take it, and, [he said] from this cup

if not a single drop falls down, then I will let you go, otherwise no."

12.1 Гъемæ чызг иу хатт ысхызтис , æмæ йын
гъемæ чызг иу хатт ыс- хызт -ис æмæ =йын
so girl one time PV climb PST.INTR.3SG and =3SG.ENCL.DAT

дзы акалдис дон
=дзы а- калд -ис дон
=3SG.ENCL.ABL PV spill PST.INTR.3SG water

So the girl climbed up once, and she spilled water from there.

12.2 Амæ фæстæмæ æрхызти , ницы йын
амæ фæстæмæ æр- хызт -и ницы =йын
and back PV climb PST.INTR.3SG nothing =3SG.ENCL.DAT

дзы раудис .
=дзы ра- уад -ис
=3SG.ENCL.ABL PV jump PST.INTR.3SG

And she climbed back down, nothing came out of this.

13 Стæй та уæд цæрын райдытой , райдытой
стæй =та уæд цæр -ын ра- йдыд -т -ой
then =CONTR then live INF PV begin TR PST.TR.3PL PV begin TR PST.TR.3PL
, мæ та фæстæмæ йæ ахæм экзамен та йын
мæ =та фæстæмæ =йæ ахæм экзамен =та =йын
and =CONTR back =3SG.ENCL.GEN such exam =CONTR =3SG.ENCL.DAT

ыскæнын кодта .

ыс- кæн -ын код -т -а
PV do INF do TR PST.TR.3SG

Then they started to live, and again he forced her to do this exam for him.

14 – Амæ та бæласмæ схызтис , уæд та æнæ
амæ =та бæлас -мæ с- хызт -ис уæд =та æнæ=
and =CONTR tree ALL PV climb PST.INTR.3SG then =CONTR without=
æнæдонай дам мæ баудз бæласмæ схизын
æнæ= дон -æй =дам мæ ба- уадз -*0 бæлас -мæ с- хиз -ын
without= water ABL =CIT and PV let.go IMP.2SG tree ALL PV climb PRS.1SG
амæ куыд цæуон , уый дам базонон
амæ куыд цæу -он уый =дам ба- зон -он
and how go SBJV.1SG DemDist.NOM =CIT PV know SBJV.1SG

"This time let me climb to the tree without water, so that I would know where I should go".

15.1 Амæ ысхызтис , æмæ тынг бæрзонд ыссыди
амæ ыс- хызт -ис æмæ тынг бæрzonд ыссыд -и
and PV climb PST.INTR.3SG and very high climb.up PST.INTR.3SG
бæласыл , æмæ дардмæ ауыдта йæ хъæуы
бæлас -ыл æмæ дард -мæ а- уыд -т -а йæ= хъæу -ы
tree SUPER and distant ALL PV see TR PST.TR.3SG POSS.3SG= village GEN
And she climbed up, she climbed up the tree very high, and far away she saw her village.

15.2 Амæ йæ зæрдæ нал фæлæуыди , мæ бæласы
амæ йæ= зæрдæ нал фæ- лæуыд -и мæ бæлас -ы
and POSS.3SG= heart no.longer PV stand PST.INTR.3SG and tree GEN
цъуппыл фæкуыдта , мæ йæ цæссыгтæ
цъупп -ыл фæ- куыд -т -а мæ йæ= цæссыг -т -æ
top SUPER PV cgy TR PST.TR.3SG and POSS.3SG= tear PL NOM

бынмæ аэрхайдысты

бын -мæ аэр- хауд -ысты

bottom ALL PV fall PST.INTR.3PL

She didn't contain herself, and started to cry on the treetop.

16 Гъемæ та	йын	сæ	æлдар	федта
гъемæ =та	=йын	сæ=	æлдар	фед -т -а
so =CONTR	=3SG.ENCL.DAT	POSS.3PL=	prince	PV+see TR PST.TR.3SG

The landlord saw her tears.

17 - Аэмæ дам	дын	нæй	ацæуæн	, дон	дам
аэмæ =дам	=дын	нæй	а- цæу -æн	дон	=дам
and =CIT	=2SG.ENCL.DAT	EXST.NEG	PV go INF2	water	=CIT

аэркалдтай

аэр- калд -т -ай

PV spill TR PST.TR.2SG

"Well, you can't go away - you have spilled the water"

18 - Омæ мæм	дон	нæ	уыди	, зæгъгæ
омæ =мæм	дон	нæ	уыд -и	зæгъ -гæ
well =1SG.ENCL.ALL	water	NEG	be PST.INTR.3SG	say CONV

"Well, I didn't have any water [in the first place]".

19 Мæ нæ та	йæ	аугътa
мæ нæ =та	=йæ	a- уагът -a
and NEG =CONTR	=3SG.ENCL.GEN	PV let.go PST.TR.3SG

And he didn't let her go again.

20 Стæй уæд уалынджы	сын	сывæллон	дæр	райгуырди
стæй уæд уалынджы	=сын	сывæллон	=дæр	рай- гуырд -и
then then meanwhile	=3PL.ENCL.DAT	child	=PTCL	PV be.born PST.INTR.3SG
уже , аэмæ та	гъод загътa			
уже аэмæ =та	гъод загът -a			
already and =CONTR	then say PST.TR.3SG			

Then they had a child, and again she says:

21 - Ауадз	мæ	фæстæмæ	, аэрцæудзынæн	уæддæр
a- уадз -*0	=мæ	фæстæмæ	аэр- цæу -дзынæн	уæддæр
PV let.go IMP.2SG	=1SG.ENCL.GEN	back	PV go FUT.1SG	still
мæ	мад	мæ	фыды	базонон
мæ=	мад	мæ=	фыд -ы	ба- зон -он
POSS.1SG= mother	POSS.1SG= father	GEN	PV know SBJV.1SG	say CONV

"Let me go, and I will return, I would know how are my father and mother".

22.1 Мæ та	йын	загътa	, мæнæ	дам	къусы
мæ =та	=йын	загът -a	мæнæ	=дам	къус -ы
and =CONTR	=3SG.ENCL.DAT	say PST.TR.3SG	there,that.is	=CIT	cup INESS
дон , ахæсс	бæласы	сæрмæ			
дон a- хæсс -*0	бæлас -ы	сæр -мæ			
water PV carry IMP.2SG	tree GEN	head ALL			

And he tells her again, take the cup of water on the tree.

22.2 Кæд дзы	не	ркалай	, гъер	уæд	дам
кæд =дзы	не	p- кал -ай	гъер	уæд	=дам
if =3SG.ENCL.ABL	NEG	PV spill SBJV.2SG	now	then	=CIT

дæ	аудзdzынæн				
=дæ	а- уадз -дзынæн				
=2SG.ENCL.GEN	PV	let.go	FUT.1SG		
If you do not spill from it, I will let you go.					
23 Гъемæ та	аæтыккаг хатт	дæр	ысхызт		,
гъемæ =та	аæтыккаг	хатт	=дæр	ыс- хызт	-*0
so =CONTR	third	time	=PTCL	PV	climb PST.INTR.3SG
ысхылдис	, æмæ йын		нал	дзы	
ыс- хылд -ис	æмæ =йын		нал	=дзы	
PV crawl	PST.INTR.3SG	and	=3SG.ENCL.DAT	no.longer	=3SG.ENCL.ABL
æркалдта	йæ	доñæй	, афтæмæй фæстæмæ		
æр- калд -т -а	йæ=	доñ -æй	афтæмæй	фæстæмæ	
PV spill	TR	PST.TR.3SG	POSS.3SG=	water ABL	so back
æрцыдис					
æр- цыд -ис					
PV go	PST.INTR.3SG				
For the third time she climbed, she crawled and didn't spill the water, and so came back.					
24.1 Гъемæ æлдарæн	дæр	гæнæн	нал	уыдис	æмæ
гъемæ æлдар -æн	=дæр	гæнæн	нал	уыд -ис	æмæ
so prince	DAT	=PTCL	possibility	no.longer	PST.INTR.3SG and
йæ	аугъта		уæд		
=йæ	a- уагът -а		уæд		
=3SG.ENCL.GEN	PV	let.go	PST.TR.3SG	then	
Well, the landlord had nothing else to do, and he let her go.					
24.2 Лæппуїы	дæр	чызджы	дæр	æдсывæллон	сæ
лæппу -йы	=дæр	чыздж -ы	=дæр	æд= сывæллон	=сæ
boy GEN	=PTCL	girl GEN	=PTCL	with= child	=3PL.ENCL.GEN
раугътой					
ра- уагът -ой					
PV let.go	PST.TR.3PL				
They let go the boy and the girl with the child.					
25.1 Амæ сцыдсты		мæ	сæ	йæ	мад
æмæ с- цыд -ысты		мæ	=сæ	йæ=	мад
and PV go	PST.INTR.3PL	and	=3PL.ENCL.GEN	POSS.3SG=	æмæ mother and
йæ	фыд	нал	базыдтой		
йæ=	фыд	нал	ба- зыд -т -ой		
POSS.3SG= father	PV	know	TR	PST.TR.3PL	
And they went, and her father and mother did not recognize them.					
25.2 Чызджы	нал	базыдтой		гъер	базæронд
чыздж -ы	нал	ба- зыд -т -ой		гъер	базæронд
girl GEN	no.longer	PV	know	TR	ысты
уыдон	дæр			now	PV old
уыдон	=дæр				be.PRS.3PL
DemDist.PL.NOM	=PTCL				
They didn't recognize the girl, well they [they boy and the girl] had got older now.					
25.3 Чызг дæр	уже	æдсывæллон	уыдис	йæхи	
чызг =дæр	уже	æд= сывæллон	уыд -ис	йæ=	хи
girl =PTCL	already	with= child	be	PST.INTR.3SG	POSS.3SG= REFL.GEN

хуызән дәр нал уыдис, мәсә нал
 хуызән =дәр нал уыд -ис мәсә =сә нал
 like =PTCL no.longer be PST.INTR.3SG and =3PL.ENCL.GEN no.longer

базыдтой

ба- зыд -т -ой
 PV know TR PST.TR.3PL

The girl was also with a child already and didn't look like herself, and they didn't recognize them.

25.4 Мәсәнафони бацыдысты, мәсә бадзырда
 мәсәнафон -ы ба- цыд -ысты мәсә ба- дзырд -т -а
 and late INESS PV go PST.INTR.3PL and PV talk TR PST.TR.3SG

йә мад йә фыдмә
 йә= мад йә= фыд -мә

POSS.3SG= mother POSS.3SG= father ALL

And they came late, and [the girl] cried to her mother and father:

26.1 – Мәсә дам ма мәнмә нана зәгъгә чи арбадзура,
 мәсә =дам =ма мәнмә нана зәгъ -гә чи арба- дзур -а
 and =CIT =yet I.ALL mummy say CONV who PV talk SBJV.3SG
ахәм дам ма мын куы уайд, уәд дам мәгуыр næ
 ахәм =дам =ма =мын куы уайд уәд =дам мәгуыр næ
 such =CIT =yet =1SG.ENCL.DAT if be.OPT.3SG then =CIT poor NEG

уайн

уайн

be.OPT.1SG

If I had anyone who would call me "mom", I would not be so poor.

26.2 Мәсә дам аэз дәч чызг дән
 мәсә =дам аэз дәч= чызг дән
 and =CIT I POSS.2SG= girl be.PRS.1SG

And I am your daughter.

27.1 – Мәсә чызг дам ныр цал азы нал и,
 мәсә= чызг =дам ныр цал аз -ы нал и
 POSS.1SG= girl =CIT now how.many year GEN no.longer EXST
уйй дам аэз зонгәе дәр куы нал кәнын,
 уйй =дам аэз зон -гәе =дәр куы нал кән -ын
 DemDist.GEN =CIT I know CONV =PTCL if no.longer do PRS.1SG

"My daughter, I do not even remember how old she is"

27.2 Уәд дам ма мәнән цәй чызг и зәгъгә та,
 уәд =дам =ма мәнән цәй чызг и зәгъ -гә =та
 then =CIT =yet I.DAT what.GEN girl EXST say CONV =CONTR
йын афтә мад,
 =йын афтә мад
 =3SG.ENCL.DAT so mother

"Where would I have another daughter from" - so told her the mother.

28 Стәй уәд гәнән нал уыди,
 стәй уәд гәнән нал уыд -и
 then then possibility no.longer be PST.INTR.3SG

Then she had nothing else to do.

29 – Баудз мәсә мидәмә зәгъгә мәсә,
 ба- уадз -*0 =мәсә мидәмә зәгъ -гә мәсә
 PV let.go IMP.2SG =1SG.ENCL.GEN inside say CONV and

йæ **уæд** **баягъта** , **дуæрттæ** **йын**
 =йæ уæд ба- уагът -а дуæр -тт -æ =йын
 =3SG.ENCL.GEN then PV let.go PST.TR.3SG door PL NOM =3SG.ENCL.DAT
бакодтæ , **æмæ** **бацыдис**
 ба- код -т -а æмæ ба- цыд -ис
 PV do TR PST.TR.3SG and PV go PST.INTR.3SG

"Let me go into the house" (says the girl), and she (the mother) let her in, she opened the doors and she [the girl] entered.

30.1 **Æмæ** **йæ** **куы** **базыдтой** , **кæрæдзи** **уæд** **кæрæдзи**
 æмæ =йæ куы ба- зыд -т -ой кæрæдзи уæд кæрæдзи
 and =3SG.ENCL.GEN if PV know TR PST.TR.3PL RCP then RCP
фыр **цинæй** **дæндагæй** **хордтой** , **афтæ**
 фыр цин -æй дæндаг -æй хорд -т -ой афтæ
 great happiness ABL tooth ABL eat TR PST.TR.3PL so

When they recognized each other, they started eating each other with their teeth from joy.

30.2 **Ахæм** **цинтæ** **сыл** **фæкодтæ**
 ахæм цин -т -æ =сыл фæ- код -т -а
 such happiness PL NOM =3PL.ENCL.SUPER PV do TR PST.TR.3SG

So much happiness [this event] caused them.

30.3 **Мæ** **уым** **баззадысты** **цæргæйæ**
 мæ уым ба- ззад -ысты цæр -гæ -йæ
 and DemDist.IN PV stay PST.INTR.3PL live CONV ABL

And they remained to live there.